

Nieuwsbrief september 2026

Ten geleide

Door Jacob Poortstra redacteur

Op 6 november aanstaande organiseren we ook dit jaar een [symposium](#). Weer in Peize. Het onderwerp van dit jaar is de Biodiversiteit rond De Onlanden.

Na deze inleiding leest u meer over de inhoud, sprekers, datum en locatie. En een knop om aan te melden.

Het project [Van Veen tot Zee](#) wordt al heel concreet. Er zijn al twee routes ontworpen die kunnen worden gewandeld. Verderop een overzicht van de inhoud en de voortgang die we de afgelopen maanden hebben geboekt.

Ter [nagedachtenis aan Lieselot Smilde](#) is in De Onlanden naast het Peizerdiep – op een plek waar ze graag even zat – een bankje geplaatst.

[Verslag excursie donateurs 13 juni.](#)

Elk jaar bieden we aan de betalende donateurs een excursie aan als dank voor de financiële bijdragen die het werk van de stichting mede mogelijk maken. In deze nieuwsbrief een kort verslag.

[Samen voor Biodiversiteit](#). In juni kregen we bericht dat we zijn toegelaten als partnerorganisatie van Samen voor Biodiversiteit.

Project met studenten Spatial Planning and Design: [Hoe zie jij het landschap om je heen over 40 jaar](#)

In de maanden mei tot en met juli hebben vier (zeer talentvolle) studenten Spatial Design van de Rijksuniversiteit Groningen voor Stichting Natuurbelang De Onlanden een workshop ontworpen die ons in staat stelt met inwoners uit de omliggende dorpen van De Onlanden in gesprek te gaan over de vraag hoe het verder moet met het landschap waarin we samen wonen, werken en recreëren, zonder direct in tegenstellingen en conflicten te belanden.

[Haunted by waters](#)

De tentoonstelling *Haunted by Waters* heeft de vorm van een fietsroute door De Onlanden met 12 kunstwerken. Een mooie combinatie om van natuur en kunst te genieten. Onze stichting heeft een bescheiden bijdrage geleverd aan onderdelen van deze tentoonstelling. Lees in deze nieuwsbrief hoe dat zit.

Werkzaamheden in de Weeringsbroeken

Dit najaar en winter vinden in de Weeringsbroeken, aan de Drentse Dijk, werkzaamheden plaats. In deze nieuwsbrief een korte uitleg.

Tot slot geven we zoals gebruikelijk weer wat tips en inspiratie voor een [Schone Schil](#)

SYMPOSIUM 6 november Biodiversiteit rond de Onlanden

Het onderwerp van dit jaar is de basiskwaliteit van de natuur in de schil rond De Onlanden. Allerlei op zich in de historische context begrijpelijke ontwikkelingen zoals ruilverkavelingen en veranderingen in het watersysteem hebben geleid tot een verlaging van de biodiversiteit in het ons omringende landschap. Een landschap waarin wij wonen, werken en ontspannen. Natuur en biodiversiteit hebben zich teruggetrokken in daartoe aangewezen natuurgebieden. Dat is zorgelijk, niet alleen voor de natuur maar vooral ook voor de mens.

Afbeelding 1 De wandplaat bij het symposium. Foto: Cor Procé.

Als eerste spreker formuleert ons bestuurslid en bioloog **Jaap van der Steen** de stand van zaken met betrekking tot de biodiversiteit in de schil rond De Onlanden en legt hij uit welke ontwikkelingen tot die situatie hebben geleid. Hij zoomt in op veranderingen in landgebruik en in het watersysteem.

De tweede spreker is **Gijs Rooijmans**. Hij werkt bij Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Kern van het verhaal: Er is een oplossing om de biodiversiteit in het buitengebied terug te brengen. En die oplossing heet Basiskwaliteit Natuur. Deze heeft een toolbox met een heel palet aan mogelijkheden om de trend positief om te buigen. Wat kunnen gemeenten doen, wat kan de agrarische sector doen, wat kunnen burgers doen. Hij presenteert oplossingen en mogelijkheden aansluitend bij onze lokale situatie.

Onze derde spreker is **Merlissa Diele**. Zij werkt voor Natuurverdubbelers. De missie van

Natuurverdubbelaars is ‘Werken aan een betere planeet voor mens en natuur, waar we allen een welvarend leven leiden, nu en in de toekomst’. Zij schetst dat het mooi is voor de natuur, dat verhogen van de biodiversiteit, maar vraagt zich daarbij af: “Wat hebben wij mensen daaraan?” In haar werk laat ze zien hoe natuur niet een kostenpost is, maar een investering in een economisch duurzame toekomst.

Het symposium vindt plaats op 6 november, in Café Ensing in Peize, van 12.30 – 17.00 uur. Aanmelders ontvangen na aanmelding een gedetailleerd programma.

[AANMELDKNOP VOOR HET SYMPOSIUM](#)

Bankje voor Lieselot Smilde

Op 23 mei is er voor Lieselot Smilde - in aanwezigheid van haar echtgenoot en zonen - een bankje met een herinneringsplaquette geplaatst. Ons voltallige bestuur was daarbij ook aanwezig. Tijdens de korte plechtigheid sprak Jaap van der Steen enige woorden.

Het bankje bevindt zich op een verhoging bij de Doolhofstuw in het Peizerdiep, aan het fietspad richting Roderwolde. Het was voor Lieselot een plek waar ze graag even zat, nadacht, mijmerde, genoot.

We zijn Staatsbosbeheer bijzonder dankbaar voor hun welwillende houding en medewerking om het bankje geplaatst te krijgen.

De tekst op het herinneringsplaatje luidt:

Wat als.....

Wat als stilte begint te waaien

en als water tussen lucht en aarde stroomt.

Wat als ze met haar adem de pagina's begint te roeren

van je open geslagen hart?

Wat als je dan moed vindt tot verlangen.

Waarheen gaan je voeten dan op pad?

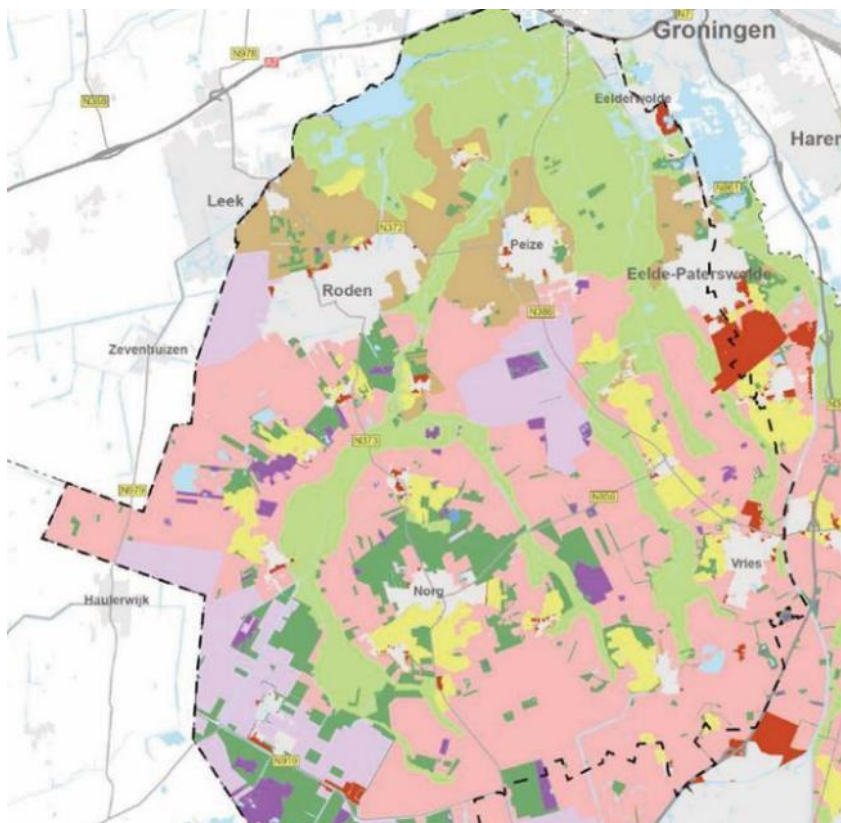

Afbeelding 2 Het herdenkingsbankje voor Lieselot met er achter het voltallige bestuur van de stichting.

Van Veen tot Zee

We werken heel hard aan het project *Van Veen tot Zee – Aan de hand van het water*. Met dit project ontwikkelen wij een meerdaagse thematische wandelroute die bewoners en bezoekers van de Kop van Drenthe op een nieuwe manier laat kijken naar de relatie tussen mens, water, landschap en natuur.

De route loopt van het Fochteloërveen via Veenhuizen en het esdorpenlandschap in de Kop van Drenthe naar De Onlanden en eindigt bij de openbaarvervoershubs P+R Hoogkerk. Onderweg worden verhalen

Afbeelding 3 Het gebied waar de wandelroute doorheen loopt. Bron: LESA Kop van Drenthe, Provincie Drenthe

zichtbaar en hoorbaar gemaakt over de ontwikkeling van het landschap, de invloed van water, landbouw, natuur en de manier waarop mensen door de eeuwen heen met hun leefomgeving verbonden zijn geweest.

Aanleiding en visie

Nederland staat voor grote maatschappelijke opgaven rondom klimaat, biodiversiteit, waterkwaliteit en voedselproductie. Tegelijkertijd ervaren veel mensen een groeiende afstand tot het landschap waarin zij wonen.

Met *Van Veen tot Zee* willen wij als stichting bijdragen aan een nieuw narratief: van het

uitputten van natuur naar het leven in balans met natuur, waarbij natuur niet langer wordt gezien als een gebruiksruimte maar als bondgenoot.

Afbeelding 4 Wandeling Broekenloop. Klik op de foto om naar de wandeling te gaan.

Het project laat zien hoe water het landschap vormt én hoe menselijke keuzes invloed hebben gehad op natuur en leefomgeving. Door verhalen, beleving en ontmoeting te combineren ontstaat een toegankelijke manier om complexe thema's invoelbaar te maken.

De route

De wandelroute verbindt vijf karakteristieke landschappen:

- Hoogveenlandschap van het Fochteloërveen;
- Veenhuizen en de voormalige Kolonie van Weldadigheid;
- Esdorpenlandschap van de Kop van Drenthe;
- Beekdalen van het Peizerdiep en Eelderdiep en de bovenlopen van deze beken;
- Moerasgebied van De Onlanden.

De route bestaat uit een aantal dagetappes van ongeveer vijftien kilometer, aangevuld met kortere lussen langs bijzondere verhaalpunten. Belangrijk uitgangspunt is dat alle etappes bereikbaar zijn met het openbaar vervoer.

Afbeelding 5 Wandelroute Norgerholt. Klik op de foto om naar de route te gaan.

Tijdens de wandelingen komen verschillende thema's aan bod:

Water

Hoe hebben mensen water beheerst, afgevoerd en opnieuw leren vasthouden? Wat betekenen

beekherstel, waterkwaliteit en klimaatverandering voor het gebied? Beken zijn rechtgetrokken, verdiept en verbreed om snel water te kunnen afvoeren, maar worden nu deels weer hersteld door hermeandering. Waterkwaliteit (en de grote moeite die waterschappen hebben om die kwaliteit op orde te krijgen) komen aan de orde en ook de noodzaak van retentiegebieden om verdroging te voorkomen. Waarom zijn er vaarten, stuwen en wijken? We leggen de hoogteligging van het veen (+12 meter NAP) uit ten opzichte van het laagveen (-1 meter NAP). Hoe liepen die beken vroeger, zonder die stuwen? Hoe zag het landschap er toen uit en hoe zouden mensen hier toen geleefd hebben? De route volgt letterlijk en figuurlijk de weg van een waterdruppel van hoogveen naar laagveen.

Landbouw en voedselproductie

Het landschap vertelt het verhaal van traditionele landbouw, schaalvergroting en de huidige transitie naar natuurinclusieve en biologische vormen van voedselproductie. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de relatie tussen landbouw, biodiversiteit en drinkwaterkwaliteit. Voor een groot deel is de landbouw en voedselproductie nog traditioneel en op industriële leest geschoeid. In toenemende mate zijn er gelukkig ook boeren die biologisch en natuurinclusief werken. Problemen veroorzaakt door vermesting en pesticiden treffen niet alleen de natuur maar in sterk toenemende mate ook de drinkwatervoorziening. Drinkwaterbedrijven maken zich grote zorgen over het kunnen blijven leveren van drinkwater. Hoe lossen we dit op?

Natuur en landschap

Wandelaars ontdekken de ecologische rijkdom van het gebied én het verlies aan biodiversiteit dat vaak ongemerkt heeft plaatsgevonden. Het begrip 'shifting baseline' speelt hierin een belangrijke rol: wat wij nu als normaal ervaren, is vaak al een sterk verarmde natuur. Nog maar weinig mensen weten hoe rijk de natuur 60 jaar geleden was, wat we nu zien ervaren we als normaal. We besteden aandacht aan de ontwikkeling van het begrip

Basiskwaliteit Natuur en natuur in rurale en stedelijke gebieden die nu goeddeels daar ontbreekt.

Wonen, welzijn en recreatie

De route maakt zichtbaar hoe groen, stilte en ruimte bijdragen aan mentale en fysieke gezondheid en hoe inwoners hun eigen leefomgeving ervaren.

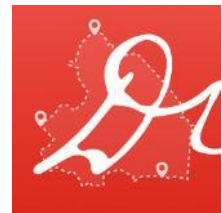
Verhalen verzamelen

Een bijzonder onderdeel van het project is dat de verhalen langs de routes worden verzameld door studenten Wetenschapscommunicatie van de Rijksuniversiteit Groningen en ecologiestudenten van de Hogeschool Van Hall Larenstein.

Digitale ontsluiting en animatie

De route zal digitaal toegankelijk worden gemaakt via een app of vergelijkbaar platform. Bezoekers kunnen onderweg verhalen, audiofragmenten, beelden en achtergrondinformatie raadplegen.

We hebben als vingeroefening al twee routes ontworpen en gepubliceerd. Wilt u de routes lopen? Download dan de app **drentheroutes**. U kunt dan de route via gps op uw telefoon volgen en tijdens de wandeling krijgt u een notificatie van de app als u bent aangekomen bij de informatiepunten die we in de route hebben gezet.

Hieronder de links naar de twee routes die op www.drenthe.nl staan.

[Norgerholt](#)

[Broekenloop](#)

Heeft u een route gewandeld? We ontvangen graag feedback via info@deonlanden.nl.

Doelgroepen

Met het project richten wij ons op:

- inwoners van de Kop van Drenthe en Noord-Drenthe;
- recreatieve wandelaars en natuurliefhebbers uit binnen- en buitenland;
- studenten en jongeren;
- bezoekers die geïnteresseerd zijn in landschap, cultuurhistorie en duurzaamheid.

Planning

De ontwikkeling van de routes en de verhalen vindt plaats in 2026 en 2027. De oplevering van het project staat gepland op 1 juli 2027.

Samen voor Biodiversiteit

Met enige trots kunnen we melden dat Stichting Natuurbelang De Onlanden is toegelaten als partner van Samen voor Biodiversiteit. Zeg maar de eredisie als het gaat om organisaties in Nederland die zich inspannen om de biodiversiteit te beschermen en te verbeteren. We zijn vanaf heden officieel partner van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel.

Als partner van het Deltaplan kunnen we strategisch meedenken over de verdere invulling en realisatie van het Deltaplan en kunnen we nieuwe samenwerkingsverbanden aangaan op het gebied van biodiversiteit.

We zijn blij dat onze inspanningen om de biodiversiteit in De Onlanden en in het omliggende gebied landelijk gezien en erkend worden.

Afbeelding 6 Het logo van Samen voor biodiversiteit

Spatial Planning and Design, het landschap over 50 jaar

Vier internationale masterstudenten afkomstig uit Ierland, Polen, Duitsland en Nederland, van de opleiding Spatial Planning and Design van de Rijksuniversiteit Groningen hebben voor onze stichting een workshop ontworpen waarmee we in de plaatsen die om De Onlanden heen liggen de toekomst van het landschap willen bespreken zoals dat er over pakweg 50 jaar zou moeten uitzien. De workshop start met een overzicht van twee belangrijke ontwikkelingen in het landelijk gebied, namelijk het landgebruik en het watersysteem, die een grote invloed hebben gehad op de mate van biodiversiteit.

De belangrijkste veranderingen in het gebruik van het land zijn schaalvergroting, hoge efficiency in de landbouw, samenvoegen van percelen, verdwijnen van heggen uit het landschap en diepteontwatering. Gecombineerd met veranderingen in het watersysteem zoals het rechte trekken van beken en het vergroten van de capaciteit van de afvoer van water had dit grote negatieve gevolgen voor de biodiversiteit.

De schaalvergroting van de dorpen en steden en de uitbreiding van de verkeersinfrastructuur

hadden mede invloed op versnippering van leefgebieden voor dieren.

Afbeelding 7 Veranderingen in landgebruik bij Winde. Blijf even rustig kijken om deze animatie te volgen.

Met de workshop willen we de bewoners in de directe omgeving van De Onlanden bewust maken van deze ontwikkelingen, zonder direct terug te vallen in polarisatie.

We vragen de bewoners eerst om – bij wijze van kennismaking – aan te geven wat hun favoriete plek is in het landschap en wat

hun favoriete bezigheid is. Vervolgens vullen ze een aantal stellingen in, die leiden tot een bepaalde score op een scenario matrix met als assen Hoge – Lage biodiversiteit en Hoge – Lage intensivering van agrarische productie. De studenten hebben vervolgens heel knap de scenario's voor de toekomst in beeld gebracht bij ongewijzigd beleid en stellen aan het eind de vraag: wil je dit voor je kleinkinderen?

We hopen ergens in het komende voorjaar een eerste try-out van de workshop te doen met onze donateurs.

Afbeelding 8 De groep studenten en de begeleiders van Stichting Natuurbelang De Onlanden. Foto Stichting Natuurbelang De Onlanden.

Excursie voor donateurs

Op 13 juni was de jaarlijkse excursie die we speciaal voor de donateurs van de stichting organiseren. De donateurs maken het werk van de stichting financieel mogelijk en daarvoor zijn we hen hoogst dankbaar.

Afbeelding 9 Enkele deelnemers aan de excursie. Foto D. van Gennip

De excursie vond dit jaar plaats bij de Broekenloop. De Broekenloop is een bovenloop van het Peizerdiep. De beek ontspringt ten westen van Zeijen en verandert ter hoogte van de weg tussen Donderen en Norg van naam in Oostervoortsche Diep. Deze laatste komt iets ten noorden van Langelo uit in het Groote Diep, dat overgaat in het Lieversche Diep. Verderop in De Onlanden heet de beek Peizerdiep.

De Broekenloop had oorspronkelijk een meanderend verloop, maar werd ten behoeve van de landbouw rechtgetrokken, verlegd, verdiept en verbreed. Dit alles om het water maar zo snel mogelijk af te voeren. Voor de natuur was dit uitermate ongunstig. Omdat het klimaat

Afbeelding 10 Een deel van de Broekenloop. Links de situatie in 1900 met een sterk meanderend verloop. Rechts de situatie na de ingrepen. Bron: topotijdreis.nl

verandert en we last hebben van zowel vernatting als van verdroging zien we nu dat een aantal beken in de Kop van Drenthe lokaal hun oorspronkelijke verloop terug

krijgen. Het Oostervoortsche Diep is daarvan een fraai voorbeeld, evenals een deel van de beek Slokkert. Met deze ingrepen kan er weer water worden vastgehouden in de bovenlopen van de beken, zodat het later in de waterberging van De Onlanden arriveert. Bovendien profiteren zowel de natuur als de landbouw van deze maatregelen omdat het water langer in de bovenloop beschikbaar blijft. Nóg een voordeel is dat het water weer de tijd krijgt om in te zijgen en grondwater te worden. Grondwater wordt na verloop van (soms honderden jaren) kwelwater en zorgt voor helder mineraalrijk water waar vele schaarse plantensoorten zoals waterviolier van profiteren. Bovendien zorgt de toevoer van grondwater ervoor dat drinkwaterbedrijven over een reserve aan drinkwater kunnen beschikken.

Hoewel het herstel van de beek het hoofdthema van de excursie was, werd er wel degelijk ook aandacht besteed aan wat er zoal in de natuur ter plaatse te vinden was. Leuke vondsten waren de weidebeekjuffer en de grote roodoogjuffer. De aanwezigheid van kale jonker wijst er op dat het beekdal al enigszins aan het verschromen is, al betekent de

Afbeelding 11 De Broekenloop. Nu nog recht, straks weer de oude loop met veel meanders. Foto Jacob Poortstra

aanwezigheid van onder andere echte valeriaan en brandnetel dat de grond nog erg voedselrijk is.

Haunted by Waters

Deze tentoonstelling, georganiseerd door [Into Nature](#) heeft de vorm van een fietsroute door De Onlanden. Kunst gaat hier een relatie aan met landschap en water. Haunted heeft zowel de betekenis van 'gefascineerd' als van 'nagejaagd'. Onze stichting heeft een bescheiden bijdrage geleverd aan de tot standkoming. We hebben 6 kunstenaars (afkomstig uit Argentinië, Venezuela, Nederland, Guatemala en Portugal) rondgeleid door de Onlanden en verteld over watersysteem, biodiversiteit, landschap en geschiedenis van het landschap.

Maar we kwamen ook te spreken over de betekenis van water voor Nederlanders. Water is voor ons zowel een zegen als een bedreiging. Een zegen voor de natuur, die water nodig heeft, voor de landbouw om te irrigeren en voor ons allemaal als bron van ons drinkwater. We moeten dus zuinig zijn op ons water, ook in tijden van droogte. Tegelijkertijd is het water voor ons ook een bedreiging. Die zeedijken

liggen er niet voor niets en De Onlanden is niet voor niets tevens waterberging.

Ook hebben we voor een aantal projecten ecologische adviezen verstrekt, daar hebben we in een eerdere nieuwsbrief al over verteld. En tot slot is een van onze bestuursleden herkenbaar te zien in een videokunstwerk dat onderdeel uitmaakt van de tentoonstelling.

Ook georganiseerd door Into Nature, maar geen onderdeel van Haunted by Waters, is het kunstwerk Thuisplaats op de parkeerplaats van de uitkijktoren. Het heeft in de afgelopen zomer een hele ontwikkeling doorgemaakt.

Afbeelding 12 Thuisplaats in mei (links) en in augustus

Werkzaamheden in de Weeringsbroeken.

De Weeringsbroeken (in het jargon van onze broedvogeltellers P7) ligt westelijk van de Drentse Dijk en loopt tot de Gouw. Het is een telgebied dat al 24 jaar onafgebroken wordt geteld op broedvogels. De werkzaamheden die er momenteel plaatsvinden (vanaf 17 augustus) hebben tot doel een slenk te graven vanaf de Gouw tot aan de Drentse Dijk. Die slenk wordt ongeveer een meter diep en krijgt geleidelijk oplopende oevers. Deze slenk zal aansluiten op een duiker die onder de Drentse Dijk doorloopt en zo contact maakt met de oeverzone van het Eelderdiep. Aan de kant van de Gouw komt een kade en die kade komt ook aan de rand van de percelen die nog wel worden beheerd. De slenk komt dus in het deel dat momenteel niet beheerd wordt. Mogelijk wordt beheer in de toekomst toch noodzakelijk, omdat anders alles dicht groeit met bomen. Dan heb je geen moeras meer, maar moerasbos. Natuurmonumenten denkt na hoe ze dit kunnen oplossen.

Door de aanleg van slenk en duiker krijgt de Weeringsbroeken het peil van het Eelderdiep. Of dit peil ook echt gerealiseerd wordt? Complicerende factor is de aanwezigheid van archeologische waarden.

Afbeelding 13 De werkzaamheden in de Weeringsbroeken. Van de afgegraven grond worden aan de rand kades aangelegd.

Het doel van dit alles is tweeledig. Door de aanwezigheid van de slenk kan het water in geval van nood sneller het gebied instromen, zodat de druk elders afneemt. Maar ook de biodiversiteit in deze zone wordt groter want door de geleidelijk aflopende oevers in combinatie met een strook open water ontstaan er meer gradiënten. Dat is ecologenjargon voor meer variatie in biotopen en dus meer mogelijkheden voor verschillende levensvormen.

Met dank aan Warner Reinink, ecoloog bij Natuurmonumenten.

Inspiratie voor de [Schone Schil](#).

Door Jacob Poortstra

bestuurslid

In onze statuten hebben we het doel van onze stichting vastgelegd, namelijk: Het behartigen van het natuurbelang van het natte veengebied gelegen tussen het Drents zandplateau en de Groninger zeeklei, genoemd De Onlanden. We richten onze activiteiten dus op De Onlanden zélf.

Maar De Onlanden kent ook een wisselwerking met haar omgeving. We hebben dat de Schil genoemd. En we zouden graag zien dat het een Schone Schil wordt. Denk aan de toevoer van met meststoffen verrijkt water uit de bovenlopen van Eelderdiep en Peizerdiep. Denk ook aan onze leefomgeving, met thema's als natuur in je eigen omgeving en voedseltransitie.

Wij delen met u graag initiatieven die elders tot stand kwamen en die als voorbeeld kunnen dienen voor uw eigen leefomgeving en hopelijk om er zelf mee aan de slag te gaan.

[Nature Today | Veertien tinten groen](#)

[Nature Today | Minder maaien: is dat altijd beter voor de natuur?](#)

Colofon

©Stichting Natuurbelang De Onlanden

U ontvangt deze nieuwsbrief omdat u zich geabonneerd hebt op de nieuwsbrief van de Stichting Natuurbelang De Onlanden. Met vragen kunt u contact opnemen via info@deonlanden.nl

Wilt u het werk van onze stichting steunen? Meldt u dan aan als [Onlander](#).
Vanaf 10 euro per jaar bent u al donateur.

Artikelen uit deze nieuwsbrief mogen vrij worden gebruikt onder vermelding van de naam van de stichting en de auteur van het artikel.

Hoofdredactie: Jacob Poortstra

Eindredactie: Leo Stockmann